

Remissyttrande
Datum 2017-02-02

Klas Jacobson
Infanterigatan 134
723 50 Västerås

Finansdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Regeringskansliet per e-post:
fi.registrator@regeringskansliet.se

YTTRANDE: "Ordning och reda i välfärden" (SOU 2016:78)

Undertecknad tar här möjligheten som ges till alla medborgare att avge ett eget yttrande avseende rubricerade remiss.

Avstyrker å det bestämdaste utredningens förslag.

Det skulle kraftigt försämra möjligheter till framför allt en kvalitetsbaserad och kostnadseffektiv omsorg, främst äldreomsorg, men även för övriga i förslaget berördasektorer. Förslaget innebär vidare en inskränkning av företagandet och skulle få långsiktigt negativa effekter för företag som levererar tjänster generellt till all offentlig verksamhet.

Konkret har jag egna erfarenheter, vilka beskrivs i mer detalj nedan, som anhörig till såväl brukare som medarbetare inom äldreomsorgen. Har även erfarenhet av statlig verksamhet där jag utvecklat budgetsystem och fått insikt i flera styrproblem inom offentlig sektor.

BAKGRUND

Under ca 15 års tid har jag kunnat på nära håll följa ett äldreboende, som närstående till en vanlig medarbetare. Boendet Trumslagarbacken ligger i Västerås. Detta har drivits först av privat operatör, sedan i kommunal regi och sedan återigen i privat regi. Vidare har jag under ungefär samma tidsrymd haft/har föräldrar som varit beroende (efter stroke resp annan sjukdom) av hemtjänst/avlastningsboende i Karlskoga kommun (Bergmästaren/Österby och Treklövern mm). Därvid har jag också erfarenhet av städning bedriven i kommunal respektive privat (RUT-tjänst). Vidare har jag under sommaren 2016 följt en nära släkting under de sista månaderna i livet (cancer i sent skede) på ett korttidsboende i Svenljunga kommuns regi, där jag var djupt engagerad. Under tidigt 2000-tal arbetade jag i egen regi med utveckling av ett avancerat budgeteringssystem för en myndighet, SGU (under Näringsdep) i Uppsala, där jag fick en hel del detaljerad kunskap om skillnader mellan privat och offentlig verksamhet.

I dessa kapaciteter har jag gjort en hel del observationer som är av betydelse för mitt ställningstagande i rubricerade fråga och därför delges här.

EXEMPEL FRÅN VERKLIGHETEN I VÄSTERÅS

Först gäller det äldreboendet Trumlagarbacken i Västerås. Ett särskilt boende med 36 boende och mer än 20 anställda. Det drevs under 2000-talet av Carema-koncernen på kontrakt från kommunen. En engagerad och kunnig enhetschef (leg sjuksköterska) drev verksamheten. I de utvärderingar som regelmässigt gjordes bland brukarna och anhöriga, fick de högsta betyg av alla i kommunen befintliga särskilda boenden. Under denna tid fick Trumlagarbacken ta emot åtminstone en ny boende som varit vanskött på ett av Västerås kommuns, i egen (ProAros- Erikslund) regi, drivna särskilda boende. Fallet togs upp i lokala media och till granskning.

I en upphandling på 2010-talet förlorade Carema avtalet och genom en serie omständigheter kring hantering av upphandlingsprocessen hamnade kontraktet hos ProAros, Västerås kommuns egen enhet (utförarenhet) för att bedriva omsorgsverksamheter m.m. Då började ett förfall utan like. Som enhetschef satte kommunen en person (NP) som inte var leg sjuksköterska. Personen i fråga ägnade sig främst åt sina två schäferhundar, vilka hon hade dagtid på sitt tjänsterum, så att inte personal eller brukare/anhöriga skulle känna sig välkomna in att ha synpunkter. Det dröjde mer än tre månader innan enhetschefen lyckades få sina kollegor på kommunen att installera permanenta telefoner och datorer så att anhöriga skulle kunna nå personal eller chef. En privat operatör hade aldrig tillåtit vara utan pålitliga telefonkommunikationer eller vettig journalföring. Enhetschefen eller kommunens organ för hantering av telefoner/datorer brydde sig inte trots personalens dagliga påpekanden. Den enda som verkade nöjda var något fackligt ombud, eventuellt med vänsterpartikoppling, som tyckte att kommunen per definition var bättre, vilket med modernsvenska kan kallas alternativa fakta. Som sagt sjönk förtroendet snabbt från brukare, anhöriga och i stort sett hela personalen. Eftersom enhetschefen inte var legitimerad blev beroendet av att anställa sjuksköterskor större. Samtidigt mer eller mindre havererade kommunens egen sköterskepool och vikariepool, vilket ledde till att både kvalité och tillgänglighet på sköterskor och vikarier sjönk. Sköterskor som larmades hittade inte vart de skulle, förstod inte att det fanns taxikvitton för snabb transport utan vadrade i timmar mellan boendena. Blev omöjligt att få ut lagstadgad semester och arbetstider som inte medgav lagstadgad dygnsvila.

Noterade att kostnaderna inte blev lägre. Trots att Carema gjorde vinst, så lyckades kommunen inte hålla kvalité och ekonomi med samma ekonomiska ramar. Alltså dyrare och sämre, men ingen vinst, en riktig lose-lose-situation för brukare, skattebetalare och personal.

Detta betydde således att det INTE blev mer eller bättre omsorg för en given kostnad, trots att den tidigare aktören tagit ut vinst (utan att gå in på hur stor vinsten var). Effekten blev faktiskt mindre och sämre omsorg! En förklaring var givetvis att det blev väldigt mycket mer möten, fackligtid utan några påtagliga resultat, och extremt svårt att få vikarer, varför mycket mer tid fick ägnas åt administration. Situationen förvärrades givetvis av en nämnd som inte ville ta tag i situationen och sätta till en fungerande enhetschef. Som vanligt är antingen partibok istället för förmåga eller kompisskap i kommunen en stor källa till ineffektivitet- eller kostnadsökning. Om man är vice-ordförande i en folkörelse, i detta fall inomen del av brukshundsklubben, så kan man ta sig friheter på jobbet utan att nämnden bryr sig.

Var en sargad enhet som bjöds ut till ny ordinarie upphandling. Här gjorde vänsterpartiet ett tappert försök att stoppa upphandlingen och få behålla rådande kaos av ideologiska skäl. Socialdemokraterna stödde dock upphandlingen. Vid detta laget hade väl nämnden vaknat upp ur sin dyrbara törnrösasömn och börjat se att de årliga utvärderingarna var urusla. Upphandlingen vanns av den privata mindre operatören Vård i Rosstorp vilka strax därpå köptes upp av Aleris (Wallenberg-sfären). Dessa första hade lagt anbud under kommunens, dessutom med högre ambition på flera av kvalitetsparametrarna. Ett mödosamt arbete att komma tillbaka till den nivå på kvalite som var på Carema-tiden har nu pågått. Ingen chef längre som skiter i verksamheten och ägnar sig åt sina hundar. Notera att tidigare chefs rum fick sanneras för dyra kommunpengar innan det var i acceptabel form för den nya operatören enligt avtalet. Hade det varit en privat operatör som misskött sig så hade de åkt ut eller fått kännbara konsekvenser enligt avtal.

Det är helt tydligt att de resurser som går till omsorgen inte givet är beroende av om vinst tas ut eller hur stor den är. Det handlar mer om att inte sammanträda bort pengarna, inte ta det lugnt, för att kommuner kan ha dåliga chefer, att minimera risker för svågerpolitik, vilken kan öka med minskande kommunstorlek.

KARLSKOGA OBSERVATIONER

Som ytterligare jämförelse tar jag den kommunala verksamheten i Karlskoga, Bergmästarrens hemvårdsområde (Österby) respektive korttidsboendet Treklövern, lokaliserat inom Karlskoga lasarets väggar men tillhörigt och drivet av kommunen. Ambitionen i dessa är högre än den var under ProAros-tiden på Trumslagarbacken, dock långt lägre än för den verksamheten på Carema-tiden. Den attityd man dock möter där man inte är/har varit konkurrensutsatt är att det är självklart att kommuner är bättre än privata. Det är en attityd mer än ett försök att med fakta/mätningar reda ut det faktiska förhållandet. En av cheferna i Karlskoga genom åren har lite diskret haft partinålen på sig under arbetstid (vårdplaneringar). Har man ett jämförelsematerial som jag så ser man direkt en betydande skillnad. God omsorg beror till största delen av kunnig och engagerad personal. På den kommunala verksamheten ligger av politiska skäl större tryck att ta in personal av arbetsmarknadspolitiska skäl och inte lika mycket på fallenhet att arbeta med människor. Har under årens lopp, intill dags dato, sett många som inte fungerat bra. Omsorg/åldringsvård är en profession, inte en förvaring eller politisk lekstuga. Här har privata bolag större chans att utveckla bra medarbetare, vilket både kan ge vinst och ökad kvalite, samt mer omsorg för pengarna. Pengar till omsorgen är inte ett nollsummespel. Mer pengar kan ge mindre omsorg om man inte sköter verksamheten.

När det gäller städning, som är ett ofta förekommande moment i hemtjänst, ser jag praktiskt stora skillnader mellan den i kommunal regi i Karlskoga och den i privat. Således mätt så att förutsättningarna är exakt lika. Framst engagemanget och produktivitet till högre kvalite. För små företag är det viktigt ur risksynpunkt att vinsten inte begränsas. Just momentet städning riskerar i ohotad kommunal verksamhet bli en arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Det är lättare att i en stor organisation tro att någon annan skall göra något. Detta har jag noterat på att både i Karlskoga och under ProAros-tiden i Västerås så har det varit svårt med kontaktuppgifter eller motsvarande. Sådant ingår i kommuner än mer i andra enheters jobb och då försvinner ansvaret. Man kan alltid skylla på kommunens it-avdelning, medan i privata fallet måste man tydligare själv driva så att underleverantörer gör sitt jobb. Här finns påstått jag frågar vad jag sett pengar som inte hamnar i direkt omsorg på kommunala sidan på grund av att man slåss om gemensamma resurser med alla andra förvaltningar, där privata, främst mindre, operatörer kan vara smidigare och sätta på flera ställen. Således skulle inte eventuell uppkommen vinst komma till del om verksamhet drivs kommunalt.

Tyvärr har jag både sett med egna ögon (rapporterade personligen ett fall på Treklövern) och genom pressen i januari 2017 hört talas om medarbetare som uppträtt kränkande mot brukare, där medarbetare i det senare fallet omplacerades/slutade i Karlskoga kommun. Här måste jag å andra sidan ge en eloge till korttiden i Svenljunga kommuns regi som trots semestertider och en för dem lite ovanlig situation visade ett stort engagemang och god professionalism. Här kan jag bara spekulera i hur mycket längre de kunde nått i privat regi, säkerligen än länge. Det som slösade mest tid för mig och enhetschefen där var att kommunens faktureringsrutiner för brukaren inte fungerade och kompetensen var för låg för att snabbt hitta felet, således ånyo ett exempel på vad som kan ta resurser från omsorgen. Det tog flera månader och åtskillig tid att få korrekt faktura till dödsboet. Det skall noteras att faktureringsväg görs av kommuner, men underlag kommer in från operatörer.

AVSLUTNING

Har här underbyggt mitt yttrande till rubricerade remiss med egen erfarenhet från tre kommuner av olika storlek Västerås (150 000+), Karlskoga (30 000) och Svenljunga (<15 000). Det är viktigt att inse att ett föreslaget vinstdrag kan slå olika hårt mot företag i olika typer av kommuner och för företag av olika storlek.

Efter att ha djupdykt i statlig budgetering på tidigt 2000-tal så är jag mycket förtrogen med problem med att allkoera rätt personal rätt i den typen av organisation. SGU blev under den tid jag arbetade med dem utsedd ett år till bäst skötta myndighet av Ekonomistyrningsverket. Den tiden har lärt mig mycket om skillnader mellan privat och offentlig verksamhet. Om det finns inslag av offentlig verksamhet som även privata aktörer av något likformighetsskäl bör följa (ex offentlighetsprincip för viss del av verksamhet) så regleras det i avtal med privat aktör så att man tävlar på lika villkor. I det läget kan verksamheter jämföras och vinst kommer bara att, för given kvalite, vara ett mått på vart man kan nå med alla verksamheter inom området. Om det finns sund konkurrens så ställer vinster in sig i förhållandet till risk och effektivitet, vilket på sikt ger mer pengar till omsorgen, genom lägre upphandlingskostnad och att man inte sammanträder upp pengarna.

Det är långt bättre än som utredningen föreslår fokusera på tids- och resurstjuvar i verksamheterna, än att tro att ett vinstdrag skulle kunna tillföra mer resurser till den faktiska omsorgen. Omsorg skall vara en professionell branch med olika typer av aktörer där man inser att vinst kan vara viktig drivkraft och nödvändig, samt att transparenta jämförelser därtill kan ge effektivare kvalitativa pengar till omsorgen.